

Maailma muutoksessa

Blogikirjoitus; TT Matti Peiponen, Espoon seurakuntien monikulttuurisuustyön asiantuntija

FT Seija Jalagin Oulun yliopistosta piti esitelmän aiheesta *Maailma muutoksessa* Suomen ev.-lut. kirkon kansainvälisen työn verkostopäivillä Oulussa 10.9.2024. Minua pyydettiin kommentoimaan esitelmää. Kommenttini on tässä kirjallisena ja hieman laajennettuna.

Kiitos esitelmästä!

Kiitos FT Seija Jalagin! Käsittelit erinomaisessa esitelmässäsi maailmaamme, joka on jatkuvassa muutoksessa. Korostit, että muutos on ihmiskunnan jatkuva olotila, ja ihmisten liikkuminen on keskeinen osa tätä muutosta. Tarkastelit myös siirtolaisuuden ja lähetystyön suhdetta sekä avasit siirtolaisuuteen liittyvää keskeistä käsitteistöä. Kritisoit kansallisvaltioiden väkivaltaisia systeemejä rajakontrolliin ja maahanmuuttajien hallintaan. Peräänkuulutit humanitaarisuuteen perustuvia arvoja ja ihmisoikeuksia sekä toivoit kirkon osoittavan arvojohtajuutta näiden puolustamisessa.

Kannan mukaanni ylisukupolvista muutosta.

Olen itse evakon jälkeläinen. Karjalasta Laatokan rannoilta lähtöisin oleva sukumme vaalii sukuyhteyttä ja kokoontuu yhteen säännöllisesti. Sukutapaamisissa kysymme, keitä isovanhempamme ja vanhempamme olivat. Pohdimme myös, mitä he olivat sotaa paetessaan syystalvella 1939 ja kesällä 1944. Olivatko he pakolaisia, maan sisäisiä pakolaisia, siirtolaisia, evakkoja vai jotain muuta? Suvun kokoontumisissa kuulen erilaisia näkemyksiä. Joidenkin mielestä heitä ei voi rinnastaa turvapaikanhakijoihin eikä pakolaisiin. Kuulen myös, että heidät siirrettiin ja evakuoitiin maan sisällä, joten he eivät ole siirtolaisia samassa merkityksessä kuin tänä päivänä maahan tulleet. Ajattelen kuitenkin, että vaikka käsitteiden puolesta ei olisikaan kysymys pakolaisista tai siirtolaisista, kaikki sotia ja konflikteja pakenevat ihmiset kokevat samanlaisia menetyksiä ja tuntevat samanlaista tuskaa kotinsa jättämisestä. Kaikki he astuvat suuren muutoksen tielle riippumatta siitä, miten heitä nimitetään tai mistä tilanteesta he ovat paenneet.

Karjalaiset isonvanhempani ja isäni päätyivät Pohjois-Savoon, jonne evakuoitiin, siirrettiin, asutettiin ja vähitellen kotoutettiin tuhansia saman Neuvostoliitolle luovutetun pitäjän asukkaita. Nuorella 15-vuotiaalla isälläni oli edessään monta identiteettikysymystä. Omaksunko paikallisen puhutavan vai säilytänkö karjalan kielen? Miten toimin ortodoksisen uskoni kanssa? Pysynkö sukuni kirkossa vai teenkö kuin monet naiset, jotka avioiduttuaan paikallisen kanssa vaihtoivat kirkkokuntaa luterilaiseen? Keiden kanssa kaveeraan? Otetaanko minut mukaan paikallisten rientoihin? Isäni identiteetti joutui muutoksen kouriin hyvin herkässä iässä.

FT Heli Kananen on väitöskirjassaan *Kontrolloitu sopeutuminen: ortodoksinen siirtoväki sotien jälkeisessä Ylä-Savossa (1946–1959)*¹ tutkinut, kuinka isäni kotipitäjästä Salmista evakuoituidut ortodoksit sopeutuivat uusille asuinsijoilleen. Hänen tutkimuksensa mukaan sopeutumista auttoi, että salmilaiset osoittivat olevansa suomalaisia ja että he määrätietoisesti integroituivat paikalliseen elämäänsä. Omaa uskontoa, kieltä ja kulttuuria vaalittiin kyllä omien kesken, mutta tekemättä niistä suurta numeroa.

---

¹ Heli Kananen: *Kontrolloitu sopeutuminen: ortodoksinen siirtoväki sotien jälkeisessä Ylä-Savossa (1946–1959)*. Jyväskylä studies in humanities 144. Jyväskylän yliopisto 2010.

Sodan päättymisestä oli ehtinyt kulua aikaa jo yli viisitoista vuotta, kun minä synnyin. Perheeni asui tuossa samaisessa pohjoissavolaisessa pitäjässä, mihin isäni aikoinaan evakuoitiin. Karjalaiset olivat sopeutuneet hyvin uusille asuinsijoille. Isovanhempieni ikäpolven evakot olivat onnistuneet säilyttämään karjalaista identiteettiään varsin hyvin. Isäni karjalaiset ikätoverit sen sijaan elivät omaa karjalaisuuttaan vaihtelevasti. Monet heistä olivat käytännössä integroituneet, jopa sulautuneet, valtaväestöön. Luterilaisten ja ortodoksien avioliitoissa syntyneet lapsetkin liitettiin pääsääntöisesti enemmistökirkkoon eli heistä tuli luterilaisia.

Integroitumisesta ja assimiloitumisesta huolimatta koen, että isäni perheen pakolaisuuden kokemukset ovat ylisukupolvisesti siirtyneet myös minuun. Ne ovat vaikuttaneet ainakin siihen, että olen hakenut ja hakeutunut työtehtäviin, joissa edistetään ekumeniaa eli kristittyjen välistä yhteyttä sekä ykseyttä, vahvistetaan kulttuurien välistä kohtaamista ja tuetaan oman kotinsa ja maansa jättäneitä.

Kohtaan muutoksen työssäni.

Luennoit muutokseen liittyvien käsitteiden monimerkityksellisyydestä. Käsitteiden vaihtuminen ja muuttuminen näkyy omassa työssäni Espoon ev.-lut. seurakuntien monikulttuurisuustyön asiantuntijana niiden yli 10 vuoden aikana, jolloin olen hoitanut tätä tehtävää.

Vieraanvaraisuus, englanniksi *hospitality*, on yksi tällainen hankala sana ja käsite. Jos sanomme, että seurakunnassa osoitamme vieraanvaraisuutta muita kieliä ja muista kulttuureista tulevia ihmisiä kohtaan, mitä oikeastaan tarkoitamme. Lähdemmekö siitä, että talo elää tavallaan ja vieras poistuu ajallaan? Ajattelemmeko, että tuo ihminen – vieras – on toinen, muu, muukalainen? Vai olemmeko me kaikki muukalaisia tässä maailmassa? Luterilaisen maailmanliiton asiakirjoissa eteeni on tullut englannin kielen sana *conviviality*, joka kuvaa minusta paremmin ihmisten välistä tasavertaista ”yhdessä elämistä” kuin *hospitality*. Myös *naapuri*-sana kuulostaa hyvältä, kun halutaan välttää toiseuttavaa ja ulossulkevaa puhetta lähimmäisistämme, jotka puhuvat eri kieltä ja tulevat erilaisista kulttuureista. Kuten sanoit esitelmässäsi tutkija Dorottya Nagya lainaten, *naapuri* viittaa ihmiseen, joka on samanlainen kuin minä itse.

Hospitality-sanan käytöstä ei tule kuitenkaan kokonaan luopua. Onhan sanan johdannainen *hospitalis* eli majatalo. Emmekö me ihmiskuntana elä ja asu kuitenkin samassa majatalossa? Samaan sanajuurta on kuitenkin myös *hostility* eli vihamielisyys. Työvuosieni alussa 35 vuotta sitten työskentelin vuoden verran Genevessä Luterilaisessa maailmanliitossa. Siellä työtoverinani oli intialainen luterilainen teologi Paul Rajashekar, joka mielellään miniluennoi kahvipöydässä eurooppalaisen ja aasialaisen luterilaisuuden eroista. Muistan, kuinka hän sanoi minulle, että suhteessamme toisiin uskontoihin meidän pitäisi *hostilityn* eli vihamielisyyden sijaan viljellä uskontojen välistä *hospitality*:a, vieraanvaraisuutta. Kollegani mielestä eurooppalaiset ovat taipuvaisia vihamielisyyteen, mutta vieraanvaraisuus puolestaan luonnehtii monia Aasian uskontoja. Ehkä yritin vakuuttaa kollegalleni, että eiväthän uskonnot Euroopassa ole sotajalalla toisiaan vastaan. Nyt vuosikymmeniä myöhemmin joudun myöntämään, että taisin olla väärässä. Uutisen perusteella *hostility* on nousussa ja *hospitality* laskussa.

Käsitteiden moneus ja vaikeus vallitsee myös ihmisistä puhuttaessa. Työssäni etsin päivittäin sopivia määritelmiä, kun viittaa ihmisiin, jotka eivät ole ”kantasuomalaisia” äidinkieltensä perusteella. Ovatko he vieraskielisiä, muunkielisiä, erikielisiä, toiskielisiä vain monikielisiä espoolaisia? Espoolainen kirkkoherra kysyi minulta äskettäin, mikä olisi korrekti termi, jota hän voisi käyttää, kun esittelee seurakuntansa toimintasuunnitelmaa seurakuntaneuvostossa. Yritin selittää, näiden käsitteiden ja määritelmien eroja. Muutaman päivän päästä sain viestin saman seurakunnan

neuvoston jäseneltä, joka kertoi, että heille oli näytetty dia, jossa luki ”nuoret ja monikieliset seurakuntamme alueella”. Valveutunut neuvoston jäsen ihmetteli tuota monikieliset-termiä, sillä harva meistä on monikielinen, vaikka osaisimmekin useampaa eri kieltä. Opin tästä, että ihmisiä koskevien nimikkeiden terminologia on hankalaa eikä se avaudu varsinkaan lyhyessä puhelinkeskustelussa.

Kulttuurien väliset erot ovat niin ikään työni arkipäivää. Minulta on joskus pyydetty koulutusta kulttuurieroista, ja olen niitä pitänytkin. Koulutuksen lopussa muistutan, että kulttuuritaustausoistamme kumpuavat arvot ja käyttäytymistavat eivät ole meissä pysyviä ominaisuuksia, vaan ne ovat jatkuvassa muutoksessa. Muutettuaan vaikkapa Lähi-idästä Suomeen, muuttaja säilyttää omaa kulttuuriperimäänsä, mutta samalla hän saa uusia vaikutteita, jotka muovaavat ja muuttavat hänen ajatuksiaan, asenteitaan, arvojaan ja näkemyksiään. Siirtolainen joutuu väistämättä prosessoimaan myös omaa uskonnollista vakaumustaan ja maailmankatsomustaan. Samanlaiseen prosessiin karjalaiset sukulaiseni joutuivat, kun heitä sijoitettiin eri puolille Suomea sotien jälkeen.

Millaista muutosta minä toivon ja olen valmis edistämään?

Suomen ev.-lut, kirkon jäsenenä, pappina ja työntekijänä minä haluan olla mukana maailman muutoksessa. Haluan muuttaa myös itseäni, kirkkoani ja maapalloani siltä osin, kun muuttaminen on mahdollista.

Ensinnäkin haluan puhua ja vaikuttaa monenkeskisen toiminnan puolesta. Kuulen signaaleja kansainvälisen politiikan muuttumisesta suurvaltojen väliseksi valtataisteluksi, kahdenkeskisyyden vahvistumisesta ja kansallismielisyyden noususta. Haluan uskoa siihen, että Yhdistyneet Kansakunnat, ekumeeninen liike, jopa Euroopan Unioni, yhdistäisivät maapalloa ja auttaisivat meitä löytämään ratkaisuja yhteisiin ongelmiin. Viime kädessä olemme kaikki samassa hospitaliksessa eli majatalossa.

Toiseksi lupaan omalla paikallani vaikuttaa, että meidän kirkkomme osaisi, jaksaisi ja uskaltaisi pitää esillä ja antaa äänen naapureillemme eli lähimmäisillemme, jotka elävät siirtolaisina, pakolaisina, turvapaikanhakijoina ja paperittomina. Tässä ajassa tämä on vaikea tehtävä, ja kirkkoa haastetaan. Näin tehdessään kirkko on kuitenkin aidosti Kristuksen asialla. Uskomme kohde ei ole niinkään Raamatun Vanhan testamentin heimojumala, vaan Uuden testamentin Jumala, jolle on ”Yhdentekevää, oletko juutalainen vai kreikkalainen, orja vai vapaa, mies vai nainen, sillä Kristuksessa Jeesuksessa te kaikki olette yksi.” (Kirje galatalaisille 3:28).

Kolmanneksi pyrin edistämään oman työni kautta sitä, että lähetystyö ja kansainvälinen diakonia eivät marginalisoituisi seurakunnissamme. Pelkään, että kirkon missionaarisuudesta on tulossa vain pelkkä korulause, ja kaikki seurakunnan toiminnan huomio kääntyy ”sisälähetykseen.” Lähetysten ja kansainvälisen diakonian toteuttamiseen liittyy harmillisen paljon jännitteitä, sekavia rakenteita ja teologisia painotuseroja. Väistämättä nämä heijastuvat myös kumppanuuteen ja yhteistyöhön, tapahtuipa se sitten etelässä tai pohjoisessa, idässä tai lännessä. Kirkon mission toteuttamisessa meidän pitää olla valveilla, ettemme tiedostaen tai tiedostamattamme viljele kulttuuri-imperialistisia asenteita.

Neljänneksi pyrin tunnistamaan omat asenteeni ja rajoitteeni, kun elän ja toimin ihmisenä, kristittynä ja kirkon työntekijänä tässä muuttuvassa maailmassa. Pelkkä *Duldung* eli ”väliaikainen sietäminen” ei riitä. Pyrin siihen, että en rakenna aitoja enkä muureja ihmisten välille. Tavoitteeni on, että minusta tulee aitojen avaaja ja muurien murtaja. Ajattelen, että silloin olen Kristuksen asialla tässä muuttuvassa maailmassa.